

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával. Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Simon József

Metafizika

3.1 lecke – 15 perc

Az individuális dolog konstitúciója – a szubsztrátum-elmélet

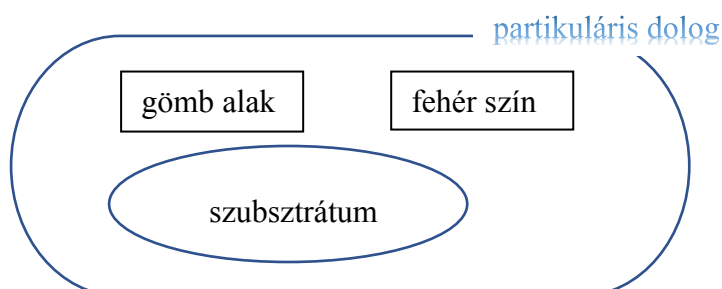
Amikor magyarázatot akarunk adni arra az alapvető kérdésre, hogy mikét léteznek olyan individuális dolgok, melyek bizonyos sajátosságaikat tekintve hasonlóak, akkor első megközelítésben két filozófiai válasz adódik:

- 1) szubsztrátum-elmélet
- 2) nyaláb-elmélet

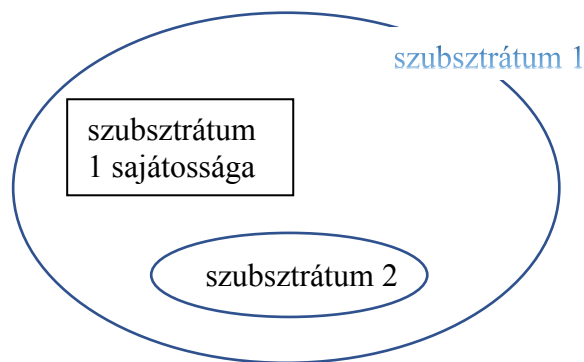
E két elméletben közös, hogy szerintük a konkrét partikuláris dolgok olyan egészek, melyek visszavezethetők bizonyos lételméleti szempontból alapvetőbb konstituensekre.

A szubsztrátum-elmélet szerint egy konkrét partikuláris dolog egészként a vele asszociált sajátosságokból és az ezen sajátosságokat **hordozó** szubsztrátumból épül fel. A sajátosságokat hordozó **szubsztrátum** nem csak abban különbözik a **sajátosságoktól**, hogy nélküle nem lenne „min” megjelenniük a sajátosságoknak, hanem abban is, éppen ezért önmagában véve tulajdonságok nélküli entitás. Ahhoz, hogy hordozhassa az egyedi dolog sajátosságait, a pusztán szubsztrátumnak minden olyan meghatározottságtól mentesnek kell lennie, melyek a sajátosságokat jellemzik.

A nyaláb-elmélet szerint nem beszélhetünk ilyen alapul szolgáló szubsztrátumról. A partikuláris entitások kizárólag a velük asszociált sajátosságokból épülnek fel: az egyedi dolgok nem mások, mint sajátosságaik egyfajta kötegei vagy nyalábjai. (lásd 3.2 lecke!)

Hétköznapi intuíciónk szerint a partikuláris dolgok hordozzák sajátosságaikat, azonban a szubsztrátum-elmélet szerint a partikuláris dolog a szubsztrátum és a sajátosságok egésze: egy hógolyó fehér: maga a hógolyó nem lehet a fehérség sajátosságának hordozója, hisz ez a tárgy már rendelkezik ezzel a sajátossággal. A szubsztrátum egyetlen beazonosítható „sajátossága”, hogy pusztán hordozó és így nincsenek sajátosságai. Nem csupán a dolgot aktuálisan jellemző sajátosságokat kell kizárnunk a szubsztrátum jellemzéséből, hanem mindazokat, mely *lehetőség szerint* megjelenhetnek (esetleg egy későbbi időpontban) a partikuláris dologon. Nem jellemezheti semmiféle olyan sajátosság a szubsztrátumot önmagában, mely *most még* nem jellemzi az egyedi entitást azonban lehetséges, hogy egy későbbi időpontban az egyedi dolog sajátosságává váljon: ugyanis épp ezáltal lehetetlenné válna a szóban forgó sajátosság megjelenése. Továbbá: tekintsünk el az egyedi dolog számára lehetséges sajátosságoktól, és tegyük fel, hogy a szubsztrátumnak van valamiféle őt megillető sajátossága. Ez esetben a szubsztrátumon belül fel kell vennünk egy újabb szubsztrátumot, mely e sajátosság hordozója, és amely az előző szubsztrátum mint egész ama konstituense, mely ezen sajátosságot hordozza.

Ekkor azonban végtelen regresszushoz jutunk, hisz újból felmerül, hogy a második szubsztrátumot milyen önmagában vett sajátosság illeti meg, és ha újból feltételezünk egy ilyen sajátosságot, akkor fel kell vennünk a harmadik szubsztrátumot, mint a második szubsztrátum ama konstituensét, mely a második szubsztrátum, mint egész sajátosságát hordozza. Emiatt el kell fogadnunk, hogy ezen elmélet szerint a dolog tulajdonságait egy sajátosságok nélküli pusztán szubsztrátum hordozza. Ez egyben azt is jelenti, hogy az egyedi dolgokat két eltérő típusú rész konstituálja: a sajátosságok és a szubsztrátum.

John Locke: Értekezés az ember értelemről, ford.

Vassányi M. és Csordás D., Budapest 2003, 322 (2, 23, 1):

Miután [...] az elme nagyszámú idea birtokában van [...]; így figyelj arra is, hogy némelyek ezen egyszerű ideák közül állandóan együtt járnak; és mivel fölteszi, hogy ezek egyetlen dologhoz tartoznak [...]; nem tudjuk elképzelni, hogy ezen egyszerű ideák miként létezhetnek önmagukban; minek folytán hozzászoktatjuk magunkat ahhoz, hogy valamiféle szubsztrátumot tételezünk fel, amely hordozza őket [...].

A puszta szubsztrátum elméletének legfontosabb történeti megfogalmazása John Locke (1632-1704) nevéhez köthető.

Kérdések:

1. Mi alkotja az individuális dolgot a szubsztrátum-elmélet szerint?
2. A szubsztrátum rendelkezik-e olyan sajátossággal, mely alapján beazonosítható?

Irodalom:

Loux, Micheal J.: *Metaphysics: a contemporary introduction*, New York-London, Routledge, 2007, 84-107.

Tózsér János: *Metafizika*, Budapest, Akadémiai, 2009, 63-81.